

MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR

CRISIA

LI

O R A D E A • 2 0 2 1

CONSIDERAȚII PRIVIND VIAȚA ȘI ACTIVITATEA UNUI LUPTĂTOR NAȚIONAL MAI PUȚIN CUNOSCUȚ, EMIL CORMOȘ ALEXANDRESCU (1863-1936)

Răzvan Mihai NEAGU*

CONSIDERATIONS REGARDING THE LIFE AND ACTIVITY OF A LESS KNOWN NATIONAL FIGHTER: EMIL CORMOȘ ALEXANDRESCU (1863-1936)

ABSTRACT

The purpose of this material is to present the main coordinates of the life and activity of a less known personality of the Romanian community in Transylvania, Emil Cormoș Alexandrescu. He was a Greek-Catholic believer and became one of the leaders of the Romanians in Turda-Arieș County, having the position of president of the Romanian county club. In 1906 and 1910 he ran unsuccessfully for a seat in the Hungarian Parliament. Emil Cormoș Alexandrescu became culturally involved in the ASTRA association. He was a great philanthropist helping people in need, as well as the Greek-Catholic church and the confessional schools. Emil Cormoș Alexandrescu contributed to the achievement of the Great Union and participated at the great moment of December 1, 1918 in Alba Iulia. In the interwar period he became a member of the Romanian parliament between 1919 and 1920, but soon retired from public life.

Keywords: Politics, Romanian National Movement, Transylvania, Greek-Catholic Church, Great Union

Preliminarii

Scopul acestui studiu este să încerce să creioneze portretul unui luptător pentru drepturile românilor din Transilvania, mai puțin cunoscut și chiar ignorat în istoriografie, Emil Cormoș Alexandrescu, care a trăit și activat în zona comitatelor/județelor Turda-Arieș și Mureș-Turda. El a avut o contribuție remarcabilă la mișcarea națională românească și s-a impus în cadrul societății românești ca mare proprietar de pământ, dar și ca filantrop, animator al comunității, dar și ca om politic.

Din păcate nu deținem informații detaliate despre începuturile vieții sale și nici despre mediul familial din care provenea. Cel mai probabil s-a născut în anul 1863 și era de confesiune greco-catolică. Nu cunoaștem cine i-au fost părinții, însă un anume Alexandrescu Kormos (latifundiar din Sângiorgiu de Mureș) este amintit pe o listă trimisă la 18 februarie 1861, de către mitropolitul de la Blaj, Alexandru Sterca-Șuluțiu cancelarului lui Kemény Ferencz, ierarhul cerând numirea unor funcționari români, care se bucură de încrederea națiunii¹. Cu titlul de ipoteză, considerăm că acesta ar putea fi tatăl lui Emil Cormoș Alexandrescu.

Știm despre el că își finalizează studiile medii la Gimnaziul Superior Greco-Catolic din Blaj în anul 1885². Se pare că ulterior a studiat pentru un scurt timp în cadrul Facultății de Drept și Științe

* Colegiul Tehnic Turda; e-mail: neagumihai20@yahoo.com

¹ *Documente privind Mișcarea Națională a Românilor din Transilvania între 1849-1918*, vol. III (30 iulie 1859-26 februarie 1861), volum întocmit de Simion Retegan (coordonator), Editura Academiei Române, București, 2006, p. 586, doc. 308.

² Nicolae Brânzeu, *Scoalele din Blaj. Studiu istoric*, Sibiu, 1898, p. 128.

Politice din cadrul Universității Regale Maghiare din Budapesta, între 1885-1886³, însă nu și-a finalizat pregătirea academică.

Emil Cromoș Alexandrescu a fost un om cu stare deținând mari suprafețe de pământ în satele Grebenișul de Câmpie și Sântana, dar și proprietăți imobiliare în orașul Târgu-Mureș. În anul 1893, el figura în lista celor 13 viriliști români din comitatul Turda-Arieș, plătind un impozit la stat în valoare de 273 de florini și 11 coroane⁴. Precizăm că sintagma de virilist are o conotație fiscală, desemnând un contribuabil din Austro-Ungaria, care plătea un impozit ridicat, iar ca o consecință a acestui fapt era membru de drept al comitetului comitatens, fără a fi ales și având dreptul de a participa la alegerea deputaților din Parlamentul de la Budapesta.

La 27 august 1895, împreună cu foștii colegi de la Gimnaziul Superior Greco-Catolic din Blaj, Emil Cromoș Alexandrescu a participat la întâlnirea de 10 ani de la finalizarea cursurilor liceale⁵.

Perioada de început a carierei politice și naționale.

Încă din perioada antebelică, Emil Cromoș Alexandrescu s-a afirmat pe scena vieții politice românești în cadrul Partidului Național Român. A fost implicat în Mișcarea memorandistă, iar în 28 mai 1892, alături de elita acestei formațiuni politice (Dr. Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu, Gheorghe Pop de Băsești, Iuliu Coroianu, Teodor Mihali etc.), el a făcut parte din delegația românilor transilvăneni, care a dus la Curtea imperială din Viena documentul-program, în cadrul celei mai reprezentative acțiuni politice de la sfârșitul secolului al XIX-lea, apogeu al pasivismului politic⁶.

În anul 1905, Partidul Național Român a renunțat la tactica pasivistă și a adoptat activismul politic⁷. Emil Cromoș Alexandrescu și-a încercat norocul în politica mare, fiind de două ori în postura de candidat pentru Parlamentul de la Budapesta (în 1906 și 1910). În ambele cazuri încercările sale electorale s-au soldat cu eșec. A fost desemnat în postura de candidat pentru prima dată în adunarea populară din 25 aprilie 1906 de la Târnăveni⁸. Alegerile au loc în 30 aprilie 1906, iar în cadrul acestora sașii s-au aliat cu maghiarii și l-au votat pe candidatul maghiar Pataki László jr. iar Cromoș Alexandrescu s-a retras din competiție în timpul scrutinului⁹. În ziarul *Gazeta Transilvaniei*, nr. 95 din 30 aprilie (13 mai) 1906, fostul candidat își explica gestul, constatând că în circumscripția sa românii sunt în minoritate în raport cu alegătorii maghiari și sași. El afirmă că a cutreierat satele săsești fiind de părere că numai o alianță între români și sași ar putea să asigure succesul pentru un candidat român, însă aceștia din urmă au refuzat să facă acest gest, astfel că a renunțat la lupta electorală. Acest fapt s-a petrecut în casa lui Michael Ambrosi, martori fiind Marcian Căluțiu și Nicolae Ivan¹⁰. Cromoș Alexandrescu este de părere că alegătorii români nu ar trebui să ia în nume de rău această retragere pentru că ea este *cinstită și în condițiuni de omenie* [...] *nu înseamnă o fugă ticăloasă*. De asemenea, el afirmă că

³ *A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem Almanachja MDCCCLXXXV-LXXXVI-ről*, Budapest, Nyomatotta Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomdában, 1886, p. 66; Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 362, nr. 471.

⁴ Răzvan Mihai Neagu, *Momente din istoria orașului Turda. Personalități, evenimente, instituții (secolele XV-XX)*, Editura Școala Ardeleană & Editura Mega, Cluj-Napoca, 2017, p. 198.

⁵ *Unirea*, anul V, Blaj, 7 septembrie 1895, nr. 36, p. 289.

⁶ Vasile Netea, *Istoria Memorandului Românilor din Transilvania și Banat*, ediție îngrijită de Valentin Borda, Editura Europa Nova, București, 1993, p. 299.

⁷ Liviu Maior, *Mișcarea națională românească din Transilvania 1900-1914*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 69-79.

⁸ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXIX, nr. 83, Brașov, 15 (28) aprilie 1906, p. 2.

⁹ Ioan Tomole, *Românii din Transilvania în luptele național-electorale de la începutul secolului al XX-lea*, Editura Gutinul S.R.L., Baia Mare, 2001, p. 117.

¹⁰ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXIX, nr. 95, Brașov, 30 aprilie (13 mai) 1906, p. 2.

a fost determinat să ia această decizie și în urma faptului că în localitatea Bălăușeri preoții români au votat cu candidatul maghiar¹¹.

Emil Cormoș Alexandrescu nu a fost descurajat de acest eșec și a rămas același om implicat în viața politică a românilor din Transilvania, iar în aprilie 1907, el s-a numărat printre inițiatorii adunărilor populare românești de la Luduș (comitatul Turda-Arieș) și Reghin (comitatul Mureș-Turda)¹².

Emil Cormoș Alexandrescu a mai avut o tentativă nereușită de a intra în parlamentul budapestan la alegerile din 1910. Astfel, conform ziarului brașovean *Gazeta Transilvaniei*, nr. 70 din 30 martie (12 aprilie) 1910, lista candidaților naționali pentru alegerile parlamentare a fost întregită cu Emil Cormoș Alexandrescu, care a fost desemnat titular în cercul electoral Aleșd din comitatul Bihor, la 11 aprilie 1910¹³. Precizăm că aceste alegeri au marcat un usturător eșec și pentru Partidul Național Român, în general, formațiunea obținând numai cinci mandate în legislativul budapestan, în contextul în care la scrutinul precedent (cel din 1906) câștigase 16 locuri¹⁴.

În interiorul Partidului Național Român, Emil Cormoș Alexandrescu a activat cu aceeași vigoare, fiind mereu în anturajul conducerii centrale. Astfel, la 14 martie 1910 s-a desfășurat la Luduș conferința clubului comitatens Turda-Arieș al Partidului Național Român, în cadrul căreia s-au stabilit candidații pentru alegeri, în cercul Luduș, fiind desemnat Emil Cormoș Alexandrescu¹⁵. Ulterior, la 5 aprilie 1910, el a participat în calitate de reprezentant al comitatului Turda-Arieș la Conferința națională de la Sibiu¹⁶. În cadrul acesteia a fost membru al comisiei de 40 pentru examinarea raportului general al comitetului Partidului Național Român¹⁷.

Emil Cormoș Alexandrescu a dat dovadă și de capacități organizatorice deosebite cu ocazia unei mari adunări naționale, care a avut loc în 15 octombrie 1911 la Luduș. A fost prezentă elita conducătoare a Partidului Național Român (Gheorghe Pop de Băsești, Teodor Mihali, Vasile Lucaciu, Ștefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida-Voevod, Iuliu Maniu și Vasile Goldiș). Printre convocatorii acestei adunări s-a numărat și Emil Cormoș Alexandrescu¹⁸. În calitate de președinte al clubului național din comitatul Turda-Arieș, el a fost cel care a deschis adunarea¹⁹.

Implicare socială, culturală și filantropică.

Fără a greși, se poate afirma că Emil Cormoș Alexandrescu a fost una dintre personalitățile cele mai reprezentative ale comunității românești din comitatele Turda-Arieș și Mureș-Turda de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Această afirmație este susținută de puternica sa implicare la nivel social, cultural și filantropic.

Din punct de vedere cultural, Emil Cormoș Alexandrescu a fost membru al asociațiunii ASTRA, cea mai importantă și activă societate culturală românească din Transilvania, adevărată academie națională, care grupa mai ales elita intelectuală din interiorul Carpaților. A activat în cadrul

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Gazeta Transilvaniei*, nr. 66, anul LXX, Brașov, 23 martie (5 aprilie) 1907, p. 2; *Gazeta Transilvaniei*, anul LXX, nr. 68, Brașov, 25 martie (7 aprilie) 1907, p. 2.

¹³ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXXIII, nr. 70, Brașov, 30 martie (12 aprilie) 1910, p. 3; *Unirea*, anul XX, Blaj, 16 aprilie 1910, nr. 16, p. 132.

¹⁴ Keith Hitchins, *Români, în Monarhia Habsburgică (1848-1918)*, vol. II *Popoarele Imperiului*, ediție în limba română coordonată și îngrijită de Rudolf Gräf, traducere de Loránd Mádly, Raluca Nelepuc, Nicolae Teșculă și Ioana Florea, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, Editura Polirom, Iași, 2021, p. 222.

¹⁵ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXXIII, nr. 51, Brașov, 6 (19) martie 1910, p. 2.

¹⁶ *Conferința națională ținută la Sibiu în 5 aprilie 1910*, întocmită după însemnări de George Stoica redactorul Foii Poporului, Sibiu, Tipografia Poporului, 1910, p. 23.

¹⁷ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXXIII, nr. 67, Brașov, 25 martie (7 aprilie) 1910, p. 3.

¹⁸ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 202, anul LXXIV, Brașov, 16 (29) septembrie 1911, p. 1.

¹⁹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 219, anul LXXIV, Brașov, 6 (19) octombrie 1911, p. 2.

Despărțământului Luduș, atât în perioada antebelică, dar și în cea interbelică, fiind membru pe viață al acestuia²⁰. În cadrul festivităților ocazionate de celebrarea semicentenarului asociațiunii din august 1911 de la Blaj, el propune editarea unei foi sociale, economice și comerciale, care să apară de trei ori pe săptămână și să fie trimisă gratuit țăranilor care sunt membri ASTRA²¹.

Acțiunile de binefacere ale lui Emil Cormoș Alexandrescu au avut în vedere mai multe domenii, dintre care se disting biserica și școala. Astfel, la 5 august 1900, el a luat parte la petrecerea de vară de la Sântana de Mureș organizată de Despărțământul Târgu-Mureș al ASTRA, scopul fiind colectarea de fonduri pentru ridicarea bisericii greco-catolice, donând patru coroane²². La 12 august 1906, în cadrul unei petreceri de vară care a avut loc la Luduș, Emil Cormoș Alexandrescu a donat șase coroane în beneficiul școlii confesionale greco-catolice²³. El i-a avut în vedere și pe cei năpăstuiți de soartă. La 6 mai 1908, el a participat la o petrecere de vară în Șăulia de Câmpie, donând cu această ocazie suma de cinci coroane pentru ajutorarea copiilor săraci din această localitate²⁴. Atenția sa s-a îndreptat și spre studenții români. La 18 februarie 1909, Cormoș Alexandrescu a donat 15 coroane la petrecerea tinerimii române din Cluj²⁵, iar în anul 1912, a făcut o donație generoasă în valoare de 200 de coroane pentru internatul studenților români din Budapesta, cu ocazia semicentenarului Societății „Petru Maior”²⁶. Latifundiarul transilvănean a participat împreună cu familia sa, între 22-23 aprilie 1912, la serbările acestei importante asociații studențești a românilor din capitala ungară, inclusiv la banchetul de la Hotelul „Pester Lloyd”²⁷.

Distinsul luptător național a fost un apropiat al Bisericii Greco-Catolice, iar acest atașament a fost demonstrat prin prezența sa la diverse evenimente, unele mai puțin plăcute. Astfel, la 6 noiembrie 1909, el a luat parte la înmormântarea protopopului greco-catolic de Târgu-Mureș, Iosif Vancea²⁸. Ulterior, la 22 ianuarie 1911, s-a numărat printre participanții la instalarea noului protopop greco-catolic de Târgu-Mureș, Iuliu Nistor de către Ariton Popa, protopopul de Reghin ca delegat al mitropolitului Victor Mihaly de Apșa²⁹.

Un eveniment bisericesc foarte important pentru românii din Luduș s-a consumat la 29 iunie 1911, când a avut loc sfințirea bisericii greco-catolice, ctitoria protopopului Nicolae Solomon, oficiată de mitropolitul de Blaj, Victor Mihaly de Apșa, împreună cu prepozitul capitular Ioan Micu Moldovan, canonicul Izidor Marcu și alții, la eveniment participând elita românească a comitatului Turda-Arieș, reprezentată de Emil Cormoș Alexandrescu (cel care l-a așteptat pe mitropolit la gara din Cucerdeea, azi Lunca Mureșului, jud. Alba), avocatul Ioan Oltean din Luduș, protopopul ortodox al Turzii Iovian Mureșan, parohul greco-catolic de Turda Veche Nicolae Portos Rațiu, avocații turdeni George Pătăceanu, Iuliu și George Popescu³⁰.

²⁰ *Transilvania*, nr. 4 jubiliar, iulie-august 1911, p. 518; *Transilvania*, anul LII, iulie-august 1921, nr. 7-8, p. 687.

²¹ *Serbările dela Blaj 1911 o pagină din istoria noastră culturală*, publicată de Despărțământul XI. Blaj al „Asociațiunii” Blaj, Tipografia Semin. teol. gr. cat., p. 68.

²² *Unirea*, anul X, Blaj, 25 august 1900, nr. 34, p. 285.

²³ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXIX, nr. 192, Brașov, 31 august (13 septembrie) 1906, p. 2.

²⁴ *Unirea*, anul XVIII, Blaj, 23 mai 1908, nr. 20, p. 177.

²⁵ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 69, anul LXXII, Brașov, 28 martie (10 aprilie) 1909, p. 3.

²⁶ *Biserica și Școala*, anul XXXVI, Arad, 15/28 aprilie 1912, nr. 16, p. 2.

²⁷ *Românul*, anul II, Arad, 12/25 aprilie 1912, nr. 82, p. 6; Cornel Sigmirean, *Dilemele modernității. Din viața studenților români la Budapesta (sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului al XX-lea)*, în *Studia Universitatis Petru Maior, Series Historia*, 2007, p. 129.

²⁸ *Tribuna*, anul XII, Arad, 29 octombrie (11 noiembrie) 1909, nr. 234, p. 6.

²⁹ *Unirea*, anul XXI, Blaj, 28 ianuarie 1911, nr. 4, p. 46.

³⁰ *Românul*, anul I, Arad, 9/22 iulie 1911, nr. 149, p. 2-4; *Unirea*, anul XXI, Blaj, 18 iulie 1911, nr. 60, p. 531-532; Răzvan Mihai Neagu, *Canonicul și profesorul Izidor Marcu (1858-1924), o personalitate importantă a Bisericii Greco-Catolice*, în *Acta Musei Varadiensis*, II, 2019, p. 102.

Emil Cormoș Alexandrescu a fost un autentic spirit ecumenic, el fiind prezent la evenimentele comunității ortodoxe. La 11 august 1912, a participat la sfințirea bisericii ortodoxe din Miheșul de Câmpie efectuată de Eusebiu Roșca, mandatarul mitropolitului Sibiului, Ioan Mețianu, în prezența unei numeroase asistențe în cadrul căreia s-au remarcat protopopul Turzii, Iovian Mureșan, și avocații Valer Moldovan (din Turda, ortodox) și Ioan Oltean (din Luduș, greco-catolic)³¹.

Preocupările lui Emil Cormoș Alexandrescu au vizat și o mai bună coeziune a românilor din comitatul Turda-Arieș. Precizăm că în această unitate administrativ-teritorială, cele mai mai concentrări ale populației românești erau în zona de câmpie și în zona Munților Apuseni. Astfel, la inițiativa și cu participarea sa, între 14-18 august 1912, a avut loc o excursie a românilor din zona de câmpie a comitatului Turda-Arieș la confracții lor din Munții Apuseni. S-a mers cu trenul „Mocănița” pe linia Turda-Abrud și s-au vizitat localitățile Câmpeni, Abrud, Buciumani și casa lui Avram Iancu. La Câmpeni excursioniștii au fost primiți și cazați de avocatul Zosim Chirtop (cel care avea să devină în 1918, primul prefect român al județului Turda-Arieș), iar la Abrud de către avocatul Laurențiu Pop. La casa lui Avram Iancu a fost oficiată o scurtă slujbă de pomenire de către preotul Nicolae Portos Rațiu, parohul greco-catolic de Turda Veche. La Câmpeni s-au vizitat mormintele tribunilor Andreica și Corcheș, și biserica greco-catolică recent renovată și pictată de profesorul Flaviu Domșa din Blaj. Alături de Emil Cormoș Alexandrescu, printre participanți s-au numărat avocații Valer Moldovan, George Pătăceanu și Ioan Oltean³². Rolul acestei excursii a fost strângerea legăturilor dintre românii din zona de câmpie a comitatului Turda-Arieș și cei din zona montană.

În 30 martie 1913, Emil Cormoș Alexandrescu a participat la pensionarea protopopului greco-catolic de Luduș, Nicolae Solomon, împreună cu elita românească a comitatului Turda-Arieș și nu numai, dintre cei prezenți îi amintim pe avocații Ioan Oltean și Mihai Moldovan (ambii din Luduș), Valer Moldovan, George Popescu, George Pătăceanu, Augustin Rațiu (toți din Turda), Gavril Tripon (din Bistrița) și protopopul ortodox al Turzii, Iovian Mureșan³³.

Precum alți membrii ai elitei românilor din Transilvania și Emil Cormoș Alexandrescu a desfășurat o activitate financiară, presa economică a epocii consemnând faptul că a fost membru în direcțiunea Băncii „Arieșana” din Turda³⁴. A fost ales în această calitate cu ocazia adunării generale jubiliare a acestei instituții de credit românești din martie 1912³⁵. De asemenea, a activat și în cadrul Băncii „Economul” din Cluj, iar în adunarea generală a acestei instituții de credit din 21 martie 1914, a susținut un discurs în care a arătat situația economică și financiară precară a românilor din Austro-Ungaria. El a propus în acest cadru crearea unei bănci agricole numită „Altruista Română”, care să-i sprijine pe agricultorii români. Propunerea a fost foarte bine primită, însă s-a apreciat că timpul înfăptuirii unei astfel de inițiative nu a venit încă³⁶.

Atacuri de presă.

Fiind un politician național cunoscut, Emil Cormoș Alexandrescu nu a scăpat atacurilor de presă. Detractorii săi incriminau o stare de indiferentism, pe care acesta ar manifesta-o în raport cu problemele de natură națională ale românilor. De altfel, aceste acuzații sunt cu totul nefondate, fapt care rezultă din bogata activitate națională desfășurată de latifundiarul din Grebenișul de Câmpie.

³¹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 171, Brașov, 3 (16) august 1912, anul LXXV, p. 2.

³² *Gazeta Transilvaniei*, nr. 175, Brașov, 10 (23) august 1912, anul LXXV, p. 2.

³³ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 66, Brașov, 22 martie (4 aprilie) 1913, anul LXXXVI, p. 2-3.

³⁴ *Revista Economică*, anul XIX, Sibiu, 24 martie 1917, nr. 10, p. 134; *Revista Economică*, anul XX, Sibiu, 16 martie 1918, nr. 11, p. 131.

³⁵ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 56, Brașov, 10 (23) martie 1912, anul LXXV, p. 2.

³⁶ *Românul*, anul IV, Arad, 14/27 iunie 1914, nr. 129, p. 4; *Unirea*, anul XXIV, Blaj, 14 aprilie 1914, nr. 38, p. 4.

Atacurile de presă au debutat în ziarul blăjean *Unirea*, nr. 48 din 1 decembrie 1900, când un corespondent anonim semnala faptul că în Grebenișul de Câmpie (sat cu populație majoritar românească) există pericolul ca școala din localitate să fie etatizată, iar în acest scop s-a pornit o campanie de convingere a românilor să-și dea copiii la viitoarea școală de stat. Autorul anonim, cu mult patetism afirma în amintitul ziar: *Ne umple de amărăciune faptul, când scim, că în Grebeniș este preot inteligent, este un mare proprietar român cu pregătiri academice, care s'a dovedit tot de una, că are multă grijă pentru sortea poporului, - ce fac aceștia? Cum nu luminează poporul asupra cursei ce i-se pregătesce? Ce face protopopul districtului Pogăceaua? are cunoștință de periclul ce amenință școla noastră, și prin școlă pe credincioșii români?*³⁷. Aluzia la Emil Cormoș Alexandrescu este mai mult decât evidentă. El a văzut articolul și a decis să-i dea replica autorului anonim, însă o face pe un ton moderat în tot în ziarul *Unirea*, nr. 50 din 15 decembrie 1900. El declară că crede în buna credință a autorului anonim: *Evident că anonimul corespondent nu din incomplezanță sau reutate aduce pe calea publicității articolul seu, ci evident o face din marea sa durere sufletesască ce o simte față de biserică, școlă și națiune, când le vede aceste atacate și periclitare*³⁸. În continuare, Cormoș Alexandrescu afirmă că el nu dorea ca această chestiune să fie făcută publică, însă dacă s-a ajuns în acest punct consideră că este de datoria sa să liniștească populația. El arată că de fapt este a doua oară când se răspândește acest zvon, pe care îl califică drept un nonsens deoarece localitatea este majoritar românească, iar sătenii nu au mijloacele financiare să susțină și o școală de stat, deși judele comunal român (nenominalizat) a reușit să-i convingă și prima dată și acum pe unii români de necesitatea acestui demers³⁹.

Emil Cormoș Alexandrescu consideră că: *E firmă speranță că pe cum întâia dată acesta lucrare a picat, tot așa va pica și a doua oră și din motive financiare, căci tocmai de present ne aflăm fără biserică, er mâne poimâne trebuie să ne îngrijim de a noastră școlă confesională, poporul înse nu pote sacrifice preste puțințele sale, plane cu ani de recolte slabe, ca cești din urmă*⁴⁰. În continuare, latifundiarul afirmă că la tulburarea sătenilor a contribuit și învățătorul local, care s-a comportat fără tact, însă organele școlare superioare au fost anunțate de acest fapt. Referitor la parohul local Gavril Tătar, Cormoș Alexandrescu consideră că s-a comportat corect, iar din această cauză a pierdut ajutorul de la stat, deși este văduv și are șapte copii. Latifundiarul își exprimă încrederea în românii din localitatea amintită: *Poporul, pe cum în trecut a fost luminat, aretându-i-se calea dreaptă, pe care are să pășescă înainte, și de present va fi condus cu tactică și prudență din partea binevoitorilor adevărați - numai să și asculte povețelor bune, și să le și urmeze - și atunci de parte va rămânea frica corespondentului*⁴¹. În finalul articolului său, Cormoș Alexandrescu recomanda ziarului blăjean să se documenteze mai bine înainte să publice un articol, promițând că: *Din parte-mi stau cu voe și drag la dispozițiunea celor ce se interesează de școla și biserică noastră*⁴². Emil Cormoș Alexandrescu se semna *proprietar, membru virilist congregațional comitatens*.

Cu toată intervenția latifundiarului în presa blăjeană, chestiunea școlii confesionale din Grebenișul de Câmpie nu s-a stins, devenind o problemă recurentă. La începutul anului 1911, Emil Cormoș Alexandrescu este din nou atacat în ziarul *Unirea* de la Blaj (numerele 3 și 6). El și un alt mare proprietar din Grebeniș, Coman Șogan, sunt acuzați că nu s-au preocupat de școala confesională greco-catolică de acolo, care urmează să fie transformată în școală de stat. Cormoș

³⁷ *Unirea*, anul X, Blaj, 1 decembrie 1900, nr. 48, p. 403.

³⁸ *Unirea*, anul X, Blaj, 15 decembrie 1900, nr. 50, p. 419.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*, p. 419-420.

⁴² *Ibidem*, p. 420.

Alexandrescu se disculpă afirmând că lucrurile nu stau așa cum afirmă ziarul blăjean. În continuare, el arată că s-a luptat mereu pentru școală și a făcut mai multe demersuri la Blaj, unde a discutat această chestiune cu canonicii Ioan Micu Moldovan, Victor Smigleschi, Augustin Bunea și chiar cu mitropolitul Victor Mihaly de Apșa. În plus, în cadrul adunărilor curatoratului și a senatului scolastic, precum și în cadrul unei mari adunări bisericești din comuna respectivă la care au luat parte protopopul greco-catolic al tractului Pogăceaua, Alexandru Tărnăvean, parohul local Gavrilă Tătar, Cormoș Alexandrescu și celălalt mare proprietar român, Coman Șogan, s-a decis construirea unei școli confesionale noi, iar actele pentru acest demers au fost înaintate Consistoriului mitropolitan din Blaj, care a aprobat această decizie. Cormoș Alexandrescu afirmă că la sfârșitul anului 1910 o serie de agitatori ai poporului au instigat lumea în favoarea școlii de stat, iar comitetul comunal s-a pronunțat pentru școala de stat, dar el nu a participat la această ședință pentru că din 4 noiembrie 1910, era la Târgu-Mureș. Potrivit ziaristilor blăjeni, Cormoș Alexandrescu era de părere că ridicarea unei școli de stat nu poate fi împiedicată, însă organele bisericești trebuie să convingă poporul să sprijine construirea școlii confesionale așa cum s-au angajat și s-a aprobat la Blaj. Primii pași s-au și făcut pentru că Coman Șogan a pregătit deja cărămizile la un preț foarte mic⁴³.

În legătură cu școala confesională românească din Grebeniș, începând cu 1910 nu s-au mai ținut cursuri, iar din 1 septembrie 1912 urma să se deschidă școala de stat. Poporul a respins ajutorul oferit de marii proprietari Emil Cormoș Alexandrescu și Coman Șogan, acesta din urmă fiind dispus să doneze 40.000 de cărămizi, însă pentru că locuitorii le-au refuzat le-a dat școlii din Șăulia de Câmpie. La 16 iunie 1912 a venit la Grebeniș protopopul Alexandru Tărnăvean și a ținut o adunare populară, unde s-a decis susținerea școlii greco-catolice. De asemenea, s-a mai decis crearea unei comisii formată din parohul local Gavrilă Tătar, Emil Cormoș Alexandrescu, Coman Șogan și curatoratul bisericii, care să construiască noua școală, iar până atunci cursurile vor avea loc în casa parohială. Într-un discurs, Cormoș Alexandrescu a promis ajutor pentru constuirea școlii⁴⁴.

Gazeta Transilvaniei, nr. 261 din 27 noiembrie (10 decembrie) 1910 publică un articol în care ia poziție față de atacarea lui Emil Cormoș Alexandrescu în ziarul *Tribuna* de la Arad, nr. 249 din 19 noiembrie (2 decembrie) 1910, de către poetul Octavian Goga. El își va publica articolul denigrator la adresa lui Emil Cormoș Alexandrescu și într-una din cărțile sale, *Însemnările unui trecător. Crâmpie din sbuciumările dela noi* (Arad, 1911)⁴⁵. Goga critică pasivitatea lui Emil Cormoș Alexandrescu și îl acuză de rezultatul foarte slab la alegeri, care s-a înregistrat în comitatul Turda-Arieș, dar și pentru poziția șubredă a comunității românești la nivelul congregației generale comitatense. Poetul face următoarea afirmație: *spuneți drept, nu poate fi socotit acest caz al domnului Kormos drept un simbol al dărâpănării generale, care ne-a năpădit?*⁴⁶.

În apărarea lui Cormoș Alexandrescu a venit ziarul brașovean amintit în care se afirmă că cel atacat este mare proprietar în comuna Grebeniș, situată la marginea comitatului Turda-Arieș, iar în anii trecuți când s-a constituit clubul comitatens român, fruntașii români din acest comitat l-au ales președinte al clubului pentru zelul și însuflețirea sa față de cauza națională. Se mai spune că Emil Cormoș Alexandrescu nu locuiește tot timpul la Grebeniș, iar toamna și iarna se mută cu familia la Târgu-Mureș. Membrii clubului comitatens român au privit președinția acestuia ca pe o funcție onorifică. Pentru diversele acțiuni ale clubului a fost ales un comitet condus de doi vicepreședinți și

⁴³ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 52, anul LXXIV, Brașov, 6 (19) martie 1911, p. 2-3.

⁴⁴ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 124, anul LXXXV, Brașov, 7 (20) iunie 1912, p. 2-3.

⁴⁵ Octavian Goga, *Însemnările unui trecător. Crâmpie din sbuciumările dela noi*, Arad, 1911, Tribuna Institut Tipografic Nichin și Cons., p. 185-188.

⁴⁶ *Tribuna*, anul XIV, Arad, 19 noiembrie (2 decembrie) 1910, nr. 249, p. 2.

doi secretari, care locuiesc în Turda, pentru ca acțiunile întreprinse să fie eficace, iar întrunirile să se desfășoare într-un mod mai lesnicios. Emil Cormoș Alexandrescu a păstrat mereu legătura cu acest comitet, atât prin scris, cât și prin prezența sa fizică, interesându-se mereu de acțiunile sale. În plus, Cormoș Alexandrescu a fost prezent la ședințele congregației generale a comitatului Turda-Arieș din toamna 1910, împreună cu preotul Vasile Suciu din Căpușul de Câmpie. În cadrul acestei congregații s-a stabilit data alegerilor congregaționale pentru 20 noiembrie, însă ulterior data a fost schimbată pentru 9 noiembrie, iar Cormoș Alexandrescu nu a putut participa la acele alegeri, fiind aspru criticat în presa română. Clubul comitatens român din comitatul Turda-Arieș a dat în presă o declarație oficială prin care-l disculpă pe președintele său, dar cu toate acestea Octavian Goga îl critică dur pe Cormoș Alexandrescu în ziarul arădean *Tribuna*. În urma acestui atac acesta își depune demisia de la președinția clubului comitatens român Turda-Arieș. *Gazeta Transilvaniei* îl roagă pe Cormoș Alexandrescu să nu demisioneze și să încerce să scuze atacul din ziarul arădean, exprimându-și speranța că clubul nu-i va primi demisia, iar el va rămâne și în viitor președintele acestuia, coordonând afacerile politice ale românilor din comitatul Turda-Arieș⁴⁷. Atacurile contra lui Emil Cormoș Alexandrescu pot fi interpretate ca un indicator al dezbinărilor care existau în cadrul mișcării naționale românești din Transilvania.

Activitatea din cadrul congregației generale a comitatului Turda-Arieș.

În cadrul Congregației generale a comitatului Turda-Arieș, Emil Cormoș Alexandrescu a fost de-a lungul timpului un vajnic apărător al drepturilor românilor transilvăneni. În cadrul ședinței acestui for din 28 mai 1895, el a vorbit apărând interesele românilor și a făcut propunerea ca banii orfanilor să fie depuși și în bănci românești⁴⁸.

În ciuda atacurilor nefondate din presa arădeană, Emil Cormoș Alexandrescu a fost una în cele mai răsunătoare voci ale românilor în cadrul Congregației generale a comitatului Turda-Arieș. Așa după cum am arătat anterior, el făcea parte din categoria viriliștilor. Cormoș Alexandrescu a știut să apere drepturile și interesele românilor în forul care se reunea periodic în orașul de pe Arieș. Astfel, în 11 mai 1911, în cadrul congregației generale a comitatului Turda-Arieș, membrii români au protestat vehement față de schimbarea din funcția de inspector școlar a lui Téglás István, cu un anume Ballo, care este un dușman al școlilor confesionale românești. În preziua adunării (10 mai 1911) a avut loc o consfătuire a membrilor români ai congregației, acasă la avocatul Valer Moldovan. La această consfătuire au luat parte: Nicolae Solomon, protopopul greco-catolic de Luduș, Iovian Mureșan, protopopul ortodox al Turzii, Nicolae Portos Rațiu, parohul greco-catolic de Turda Veche, avocatul George Pătăceanu, dar și Emil Cormoș Alexandrescu și alții. Subiectul discutat a fost strategia pentru a doua zi. Unul dintre cei desemnați să ia cuvântul din partea românilor a fost preotul Nicolae Solomon, care a vorbit în limba română, fapt ce a stârnit huiduielile maghiarilor. Comitele suprem a arătat că protopopul are dreptul să vorbească în românește, dar a fost în zadar. În apărarea protopopului din Luduș a venit Emil Cormoș Alexandrescu, care a protestat față de încălcarea legii făcută de membrii maghiari⁴⁹.

În cadrul adunării generale din toamna anului 1913, Cormoș Alexandrescu a exprimat completa neîncredere a românilor față de guvernul de la Budapesta și față de persoana primului-ministru, Tisza István⁵⁰.

⁴⁷ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXXIII, nr. 261, Brașov, 27 noiembrie (10 decembrie) 1910, p. 2.

⁴⁸ *Unirea*, anul V, Blaj, 8 iunie 1895, nr. 23, p. 185.

⁴⁹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 97, anul LXXIV, Brașov, 4 (17) mai 1911, p. 2; *Românul*, anul I, Arad, 6/19 mai 1911, nr. 99, p. 4; *Tribuna*, anul XV, Arad, 5/18 mai 1911, nr. 98, p. 4.

⁵⁰ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 216, Brașov, 3 (16 octombrie) 1913, anul LXXVI, p. 1.

Contribuția și participarea lui Emil Cormoș Alexandrescu la Marea Unire.

La începutul anului 1914, agenda publică a lui Emil Cormoș Alexandru a fost încărcată cu o seamă de evenimente notabile, atât pe plan local, cât și regional. Astfel, la 11 ianuarie 1914, el asistă la ceremoniile legate de instalarea noului protopop greco-catolic de Luduș, Enea Pop Bota, iar la masa care a urmat celebrărilor liturgice, a deschis toasturile oficiale și a închinat paharul în cinstea preotului greco-catolic din Câpușul de Câmpie, Vasile Suci⁵¹. Emil Cormoș Alexandrescu a participat în calitate de bărbat de încredere, între 16-17 februarie 1914, la ședința comitetului Partidului Național Român, care s-a desfășurat la Budapesta, în legătură cu tratativele dintre reprezentanții românilor transilvăneni și guvernul maghiar⁵². Cu ocazia adunării generale a Băncii „Economul” din Cluj din 21 martie 1914, Emil Cormoș Alexandru a onorat cu prezența sa o conferință a lui Valentin Drăganu, intitulată *Chemarea băncilor noastre*, la care au mai participat directorul băncii, Amos Frâncu, protopopul greco-catolic de Cojocna, Ioan Hațieganu, Eugen Bianu (mare proprietar din Făget), avocatul clujean Simion Nemeș și preoții greco-catolici Vasile Hopârtean din Gădălin, Aurel Poruțiu din Dezmir și Mihail Hodârnău din Pata⁵³.

Din păcate, în stadiul actului al cercetărilor nu avem niciun fel de date despre viața lui Emil Cormoș Alexandrescu în timpul Primului Război Mondial.

Personalitatea care face obiectul acestui studiu a fost, fără îndoială, unul dintre liderii românilor din comitatul Turda-Arieș, inclusiv în preajma Marii Uniri. Astfel, el și-a adus partea de contribuție la organizarea românilor din aceste locuri. La 4 noiembrie 1918, în calitate de președinte al clubului comitatens român, Emil Cormoș Alexandrescu a semnat, alături de alți corifei ai mișcării naționale din zonă (Iovian Mureșan protopopul ortodox al Turzii, Nicolae Portos Rațiu parohul greco-catolic de Turda Veche, avocatul Augustin Rațiu și alții), un apel adresat locuitorilor români din comitatul Turda-Arieș, prin care se crea Consiliul Național Român comitatens și Garda Națională⁵⁴. Redăm în anexă conținutul facsimilat al acestui document.

Contribuția sa cea mai remarcabilă a fost coordonarea românilor din zona de câmpie a comitatului, în toamna anului 1918. Într-o relatare despre acest fapt, din 20 noiembrie 1918, se afirmă că: *Cercul electoral al Ludușului e în sarcina președintelui clubului comitatens Emil Cormoș Alexandrescu și dr. Ioan Oltean, avocat în Luduș*⁵⁵. Cei doi amintiți mai sus au străbătut satele din zona Luduș, organizând consilii și gărzi naționale românești⁵⁶.

La 24 noiembrie 1918, Emil Cormoș Alexandrescu participă la adunarea electorală a Cercului electoral Luduș din comitatul Turda-Arieș, în cadrul căreia s-au ales delegații acestui for pentru Marea adunare națională de la 1 decembrie 1918 din Alba Iulia⁵⁷. Procesul verbal al acestei ședințe se încheie cu următoarea precizare: *actul de alegere se încheie la orele 2 cu observarea că Dl. Emil Cormoș Alexandrescu, președ. comitetului național comitatens, alegându-se*

⁵¹ *Unirea*, anul XXIV, Blaj, 24 ianuarie 1914, nr. 6, p. 3.

⁵² *Românul*, anul IV, Arad, 5/18 februarie 1914, nr. 28, p. 3.

⁵³ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 63, Brașov, 19 martie (1 aprilie) 1913, anul LXXVII, p. 2-3.

⁵⁴ Mircea Vaida-Voevod, Gelu Neamțu, *1 decembrie 1918. Mărturiile ale participanților*, vol. I, Editura Academiei Române, București, 2005, p. 305.

⁵⁵ *1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România 1 Decembrie 1918*, vol. VII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 444.

⁵⁶ Lazăr Gruneanțu, Mirel Ionescu, *Contribuția avocaților din Transilvania și Banat la Marea Unire*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2018, p. 420; Traian Bosoancă, *Mureșenii și Marea Unire*, Editura Ardealul, Cluj-Napoca, 2000, p. 159.

⁵⁷ Daniel-Septimiu Totu, Adrian-Mihai Olaru (coordonatori), *Monografia orașului Luduș*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2019, p. 268.

cu unanimitate de deputat în calitate de președinte al Clubului comitatens rom. se prevede cu credențional deosebit⁵⁸. El a semnat acest document în calitate de bărbat de încredere⁵⁹.

În legătură cu participarea delegaților români la evenimentul de la 1 decembrie 1918, Emil Cormoș Alexandrescu a luat atitudine față de abuzurile comise de unii membrii ai gărzilor maghiare. Astfel, în gara Războieni opt husari au distrus unul dintre steagurile românești avute de delegații care veneau cu trenul din zona Turda. Al doilea steag a fost salvat de sublocotenentul Emil Nistor. Garda maghiară din gară nu a intervenit, iar conflictul a fost aplanat de garda românească care venea de la Cluj, soldații maghiari fiind dezarmați. Latifundiarul a telegrafiat în mai multe părți despre aceste incidente petrecute în gara Războieni⁶⁰.

Emil Cormoș Alexandrescu a fost prezent la Marea Adunare Națională din 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia, unde s-a votat unirea Transilvaniei cu România. Astfel, într-un raport adresat conducerii centrale a asociațiunii ASTRA din 19 ianuarie 1922, primarul din Grebenișul de Câmpie, Simion Pop, atesta fără echivoc prezența lui Emil Cormoș Alexandrescu la marele moment de la Alba Iulia: *La adunarea dela Alba-Julia au luat parte patru oameni sub conducerea Dlui Emil Kormos Alexandrescu*⁶¹. Cu toate acestea, el nu figurează în lista oficială a celor 1228 de delegați aleși. În ciuda acestui fapt, a fost ales membru al Marelui Sfat Național Român, organism al puterii provizorii din Transilvania, cu rol legislativ⁶².

Latifundiarul din Grebenișul de Câmpie s-a numărat printre notabilitățile orașului Târgu-Mureș. Această calitate a sa rezultă dintr-un episod petrecut la scurt timp după Marea Unire, când la 28 decembrie 1918 a participat la un banchet dat în cinstea căpitanului Michel, trimisul colonelului Ferdinand Vyx, care a venit la Târgu-Mureș să inspecteze garnizoana română instalată în acest oraș. În cadrul acestei serbări, Emil Cormoș Alexandrescu a toastat pentru Franța⁶³.

Activitatea din perioada interbelică și sfârșitul vieții.

Emil Cormoș Alexandrescu și-a reluat preocupările în noul context creat după 1918. Una dintre acestea a fost eliminarea consecințelor creării episcopiei greco-catolice maghiare de Hajdúdorogh, care avea sub jurisdicția sa și parohia din Târgu-Mureș. Astfel, la 10 decembrie 1918 Consiliul Național Român din Blaj a comunicat Consistoriului arhiepiscopesc din orașul de la confluența Târnavelor, la cererea expresă a lui Emil Cormoș Alexandrescu, faptul că preoții români din Târgu-Mureș nu mai recunosc jurisdicția episcopului de la Hajdúdorogh și propune numirea ca interimar la conducerea parohiei greco-catolice din Târgu-Mureș pe preotul din Sântana, Ioan Roman⁶⁴.

⁵⁸ 1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România 1 Decembrie 1918, vol. IX, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 446.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ziarul Românul și Marea Unire*, volum realizat de profesor Iulian Negrilă, studiu introductiv de profesor doctor Ion Spălățelu, Editura Politică, București, 1988, p. 395.

⁶¹ Ioan Popa (coordonator), *Românii din comitatele Bistrița-Năsăud, Ciuc, Mureș-Turda, Odorhei, Târnavă Mare, Târnavă Mică, Trei Scaune și Turda-Arieș în Primul Război Mondial. „Rapoartele Astrei”*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2019, p. 252.

⁶² *Gazeta Oficială*, publicată de Consiliul Dirigent la Transilvaniei, Banatului și părților românești din Ungaria, Sibiu, 15/28 februarie 1919, nr. 13, p. 65; Ioan Silviu Nistor, *Contribuții mureșene la Marea Unire din 1918*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 53; Aurel Galea, *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria (2 decembrie 1918-10 aprilie 1920)*, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 1996, p. 439; Cornel Sigmirean, *Elita românilor din Transilvania la 1918: educație, proiecte și opțiuni politice*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Series Historica, Supliment 1, 2016, Elites of the modern period in the Romanian historical research (18th century to 1948)*, editors: Iosif Marin Balog, Vlad Popovici, p. 200.

⁶³ Sorin Valer Russu, *Unirea de la 1918 reflectată în paginile ziarului „Unirea” de la Blaj*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015, p. 273.

⁶⁴ *Consiliul Național Român din Blaj (1918-1919). Protocoale și acte*, vol. II, ediție îngrijită, prefață, indici și glosar de Marcel Știrban și Vioreica Lascu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1918, p. 91-92.

La scurt timp de consumarea Marii Uniri, Emil Cormoș Alexandrescu a publicat în ziarul sibian *Renașterea Română*, nr. 117 din 15 iunie 1919, un articol intitulat *Patria cea Mare și creșterea fiilor ei*, în care își exprima gândurile față de coordonatele pe care ar trebui să fie organizat statul român. El se situa, din punct de vedere ideologic, pe o poziție social-creștină, exprimându-se pentru reîntoarcerea la simplitate, onestitate și valorile tradiționale-creștine (familia, școala, biserica). Emil Cormoș Alexandrescu afirma că după Primul Război Mondial trebuie crescută o generație care să fie de folos națiunii sale și întregii omeniri. În opinia sa, omul trebuie să revină la plug și la brazdă, acolo de unde a pornit toată cultura, considerând că *în timpurile din urmă omul trăiește într-un an mai mult decât strămoșii noștri în cincizeci de ani, iar într-o sută de ani mai mult decât într-o mie de ani*⁶⁵. Generațiile viitoare trebuie să fie bune, atât de punct de vedere trupesc, cât și sufletesc. Cormoș Alexandrescu era un adept al încurajării creșterii demografice și al unui sistem de protecție socială, vorbind despre faptul că așezămintele sociale trebuie să se îngrijească de înlesnirea creării de familii, premierea familiilor cu mulți copii, crearea de institute pentru ocrotirea copiilor săraci și orfani. În continuare, el militează pentru educarea social-creștină a copiilor (conform dictonului *Mens sana in corpore sano*) și atinge subiectul utilității sociale, punându-și întrebarea la ce folosește unei societăți mii de copii bolnavi sau rău crescuți. Luptătorul național face un rechizitoriu aspru orașelor, pe care le consideră rezervoare de moravuri rele și depravare, iar extinderea acestor tare spre lumea rurală trebuie stopată. Emil Cormoș Alexandrescu afirmă fără echivoc că este un susținător al teoriilor pastorului francez Charles Wagner expuse în lucrarea acestuia, *La vie simple* (1895). Acesta a semnalat pericolul declinului demografic al poporului francez și s-a pronunțat pentru reîntoarcerea la viața simplă în gândire, purtare, gust estetic și morală. Cormoș Alexandrescu spune că pastorul francez consideră că omul poate deveni mai bun prin credință și speranță, iar românii au aplicat această teorie deoarece un mileniu au crezut și au sperat în viitorul lor, ce li s-a convenit după veacuri mari de suferință. În continuare, militează pentru promovarea valorilor religioase, religia fiind cea care a susținut simțul național la poporul român, iar credința în Dumnezeu a făurit România Mare și numai prin credință în Dumnezeu acest stat va dăinui. Wagner vorbește de simplitatea în vorbire și purtare, scoate în evidență dreptatea și sinceritatea, iar Emil Cormoș Alexandrescu afirmă că a cunoscut simplitatea în grai și în purtare la Timotei Cipariu, la mitropolii Ioan Vancea de Buteasa și Ioan Mețianu, la Ioan Micu Moldovan și Nicolae Iorga.

Pentru contemporanii săi, Cormoș Alexandrescu propune viața simplă care aduce fericirea, atrăgând atenția că îndeplinirea mai multor poftes și dorințe atrage patima. El consideră că secretul fericirii este a ști să te bucuri de plăcerile nevinovate și simple, condiția esențială pentru aceasta fiind un suflet nobil și simplu. Marele proprietar de pământ afirmă răspicat, *să ne reîntoarcem la viața curată și simplă a țăranului nostru*, fiind de părere că pretențiile exagerate ale vieții slăbesc fericirea, nimicesc rezistența corpului și a sufletului uman, provocând nefericire, disperare și în cele din urmă, chiar moarte. Cormoș Alexandrescu afirmă că strămoșii noștri aveau pretenții simple, bucurii simple și o viață tihnită, iar datorită acestora ei au fost mai aplecați în ajutoarea celor aflați în nevoi. El consideră că lupta pentru câștigarea banilor naște ură. În opinia sa, banul trebuie câștigat prin muncă, iar averea prin agoniseală cinstită, pentru că el considera că libertatea pe care ți-o conferă averea trebuie să însemne și libertatea morală și politică. Cormoș Alexandrescu este de părere că esența vieții este traiul casnic, familial, iar acela care își iubește propriul cămin își iubește și patria. Referitor la educație, marele proprietar de pământ crede că școala ajută la creșterea și înnobilarea omului, iar această instituție trebuie așezată pe baze creștine, iar menirea ei este să crească buni patrioți. Tineretul trebuie să-i respecte pe bunici și pe părinți, și chiar pe servitorii care sunt mai în

⁶⁵ Emil Cormoș Alexandrescu, *Patria cea Mare și creșterea fiilor ei*, în *Renașterea Română*, anul I, Sibiu, 15 iunie 1919, nr. 117, p. 2.

vârstă. Emil Cormoș Alexandrescu face o pledoarie pentru onestitate, afirmând că toate statele, deci și România, numai așa vor avea trăinicia veacurilor dacă se vor baza pe cuvântul adevărului, pe onestitatea neamului. La finalul materialului său, el face un îndemn pentru creșterea unei noi generații mai bună decât cea actuală, bazată pe modelul educațional propus de Charles Wagner.

Am considerat necesar să prezentăm concepțiile lui Emil Cormoș Alexandrescu, așa cum apar ele în articolul scris de el, pentru a încerca să intrăm în gândirea și mentalitatea unuia dintre cei care au fost prezenți la actul de la 1 decembrie 1918. El a propus o foaie de parcurs, care să ghideze primii pași ai României Mari. Concepțiile sale, principiile propuse erau, fără îndoială, unele tradiționale, izvorâte din propria experiență și din propriile lecturi.

Interesant este faptul că articolul lui Emil Cormoș Alexandrescu (credincios greco-catolic) este semnalat și comentat pozitiv de protopopul ortodox de la Baia de Arieș, Vasile Gan în ziarul sibian *Telegraful Român*, nr. 65 din 10 iulie 1919, unde clericul un articol intitulat *Să întărim morala publică*. Vasile Gan se declară de acord cu cele afirmate și propuse de Cormoș Alexandrescu. Distinsul protopop spunea: *Sunt laudabile recomandările dlui E. Cormoș Alexandrescu, și au înaintea noastră cu atât mai mare preț, cu cât vin, încât știu, dela un mirean, care stă după poziția sa departe de preocupările ce se pot atribui persoanelor din cler. La tot cazul recomandările aceste trebuie să intre în programul de muncă a fiecărei persoane și fiecărui partid național, care vrea înflorirea neamului românesc*⁶⁶.

Membru al Marelui Sfat Național Român, Emil Cormoș Alexandrescu a făcut un apel, în luna martie a anului 1919, pentru convocarea neîntârziată a acestui for pentru elaborarea legii agrare, a legii electorale bazată pe votul universal, pentru rezolvarea unor chestiuni sociale și financiare. El a adresat apelul său membrilor Marelui Sfat Național cerându-le să se pronunțe pentru grabnica sa convocare⁶⁷.

După Marea Unire, în perioada interbelică, Emil Cormoș Alexandrescu a ales să se implice în viața politică a României Mari și a făcut parte din primul parlament al țării întregite, fiind ales senator la alegerile din 7 noiembrie 1919, din partea Partidului Național Român, în circumscripția electorală Toplița din județul Mureș-Turda⁶⁸. El și-a îndeplinit mandatul între anii 1919-1920.

Din păcate, încă multe aspecte ale vieții acestei personalități românești din Transilvania rămân, cel puțin în actualul stadiu al cercetărilor, mai puțin cunoscute. Unul dintre aceste aspecte este cel familial. Cu toate acestea, vom încerca să facem unele precizări. Astfel, o serie de date în acest sens ne sunt furnizate de necrologul Laurei Boeriu, fiica de 15 ani a parohului greco-catolic din Lechința de Mureș, Ioan Boeriu, decedată în 1904. Printre rudeniile tinerei fete este menționată și familia Cormoș Alexandrescu: Emil Cormoș Alexandrescu cu soția sa Aurelia (născută Boeriu) și copiii lor Leona, Ella, Irina și Victor. În ziarul blăjean *Unirea*, nr. 23 din 5 mai 1917, Emil Cormoș Alexandrescu dădea un anunț prin care căuta o bonă pentru un copil (fetiță) de doi ani⁶⁹. Nu deținem informații despre acest copil, însă el poate fi o altă fiică sau eventual o nepoată de-a sa. Suntem în posesia unor informații despre fiul Victor, care a fost avocat. El s-a născut în 21 martie 1899 și a studiat la Gimnaziul Superior Romano-Catolic din Târgu-Mureș (azi Liceul Teologic Romano-Catolic „Francisc Rákóczi al II-lea”), iar ulterior la Universitatea din

⁶⁶ Vasile Gan, *Să întărim morala publică*, în *Telegraful Român*, anul LXVII, Sibiu, 10 iulie 1919, nr. 65, p. 1.

⁶⁷ Gheorghe Iancu, *Marele Sfat Național al Transilvaniei (1918-1919)*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj*, XVI, 1973, p. 264.

⁶⁸ *Unirea*, anul XXIX, Blaj, 18 octombrie 1919, nr. 222, p. 2; Traian Bosoancă, Ilarie Gh. Opreș, *Alegerile parlamentare din județul Mureș 1919-1939*, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2004, p. 19, 202; Alexandru Radu, *Alegerile Marii Uniri-noiembrie 1919. Lista completă a parlamentarilor aleși*, în *Sfera Politicii*, nr. 2 (196), 2018, p. 20.

⁶⁹ *Unirea*, anul XXVII, Blaj, 5 mai 1917, nr. 23, p. 4.

Cluj, în cadrul Facultății de Drept și Științe Politice, unde este atestat în anul universitar 1918-1919⁷⁰. El a rămas în orașul Târgu-Mureș, în timpul ocupației hortyste a Transilvaniei de Nord. Astfel, în ziarul *Tribuna Ardealului*, nr. 264 din 14 august 1941, este publicată lista avocaților români din Baroul Târgu-Mureș, printre nume figurând și Victor Cormoș Alexandrescu⁷¹. El apare menționat și în 1943, având drept de semnătură pentru sucursala din Târgu-Mureș a Băncii Albina⁷².

În ultimii 15 ani de viață, Emil Cormoș Alexandrescu s-a retras din viața publică și a trăit la moșia sa de la Grebenișul de Câmpie. Nu cunoaștem motivele acestei decizii.

După o viață închinată poporului român, luptătorul național Emil Cormoș Alexandrescu a murit în primăvara anului 1936, la 73 de ani, în locuința sa din Grebenișul de Câmpie. Ziarul *Mureșul*, nr. 3 din 1 aprilie 1936, i-a făcut următorul portret: *bun român, a fost un mare luptător al cauzei noastre sub domnia ungurească*⁷³. Decesul a fost reflectat și în ziarul *Glasul Mureșului*, nr. 57 din 5 aprilie 1936, în care se spunea că Emil Cormoș Alexandrescu a fost *conducătorul naționalismului românesc din plasa Luduș*, iar în legătură cu activitatea sa, publicația respectivă preciza că el a fost unul dintre fruntașii românilor din comitatul Turda-Arieș, membru al congregației generale comitatense, unde a susținut interesele românilor și a participat la multe reuniuni și consfătuiri românești, iar *casa lui de la moșia din Grebeniș era locul multor chibzuiri a conducătorilor neamului pe acele vremuri de restriște*⁷⁴.

Considerații finale.

Emil Cormoș Alexandrescu a fost una dintre personalitățile remarcabile ale mișcării naționale românești din Transilvania, chiar dacă nu a făcut obiectul analizei istoricilor. El s-a impus la nivelul societății românești printr-o bogată activitate filantropică, socială, culturală, economică și politică. De asemenea, a candidat fără succes de două ori pentru Parlamentul de la Budapesta, iar ulterior a contribuit la unirea Transilvaniei cu România. În noul context generat de Marea Unire, Emil Cormoș Alexandrescu a reușit să fie ales senator în Parlamentul român.

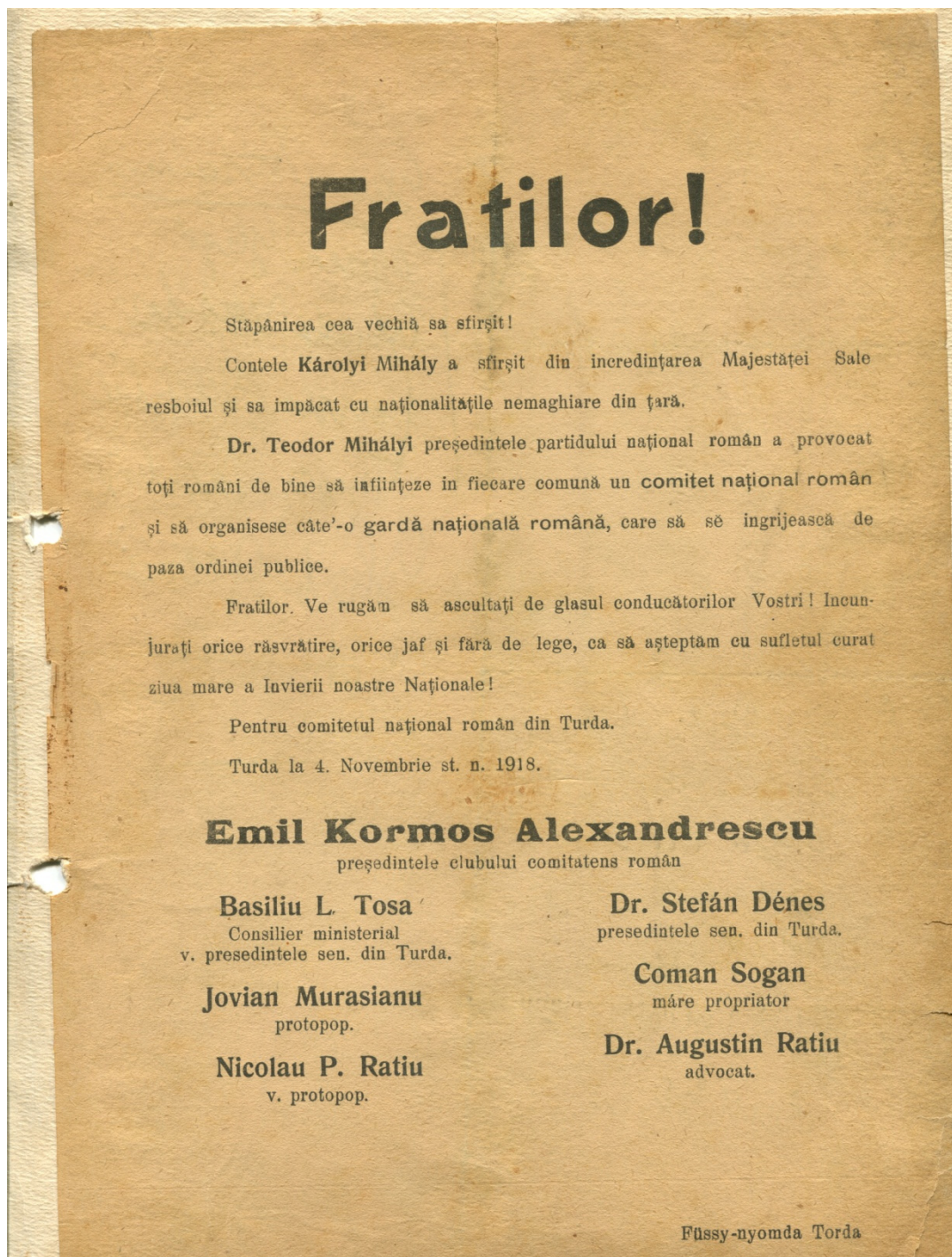
⁷⁰ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești*, p. 536, nr. 4078.

⁷¹ *Tribuna Ardealului*, anul II, nr. 264, Cluj, 14 august 1941, p. 4.

⁷² *Monitorul Oficial* (partea a II-a), anul CXI, nr. 86, 12 aprilie 1943, p. 2416.

⁷³ *Mureșul*, anul VII, nr. 3, Târgu-Mureș, 1 aprilie 1936, p. 3.

⁷⁴ *Glasul Mureșului*, anul III, nr. 57, Târgu-Mureș, 5 aprilie 1936, p. 6.

Manifest din 4 noiembrie 1918, elaborat în contextul creării Consiliului Național Român din comitatul Turda-Arieș, în care Emil Cormoș Alexandrescu este atestat în calitatea de președinte al clubului comitatens român (Arhiva personală a autorului)